

ZE ZJAWISK WSPÓLCZESNEGO  
JĘZYKA CZESKIEGO

Milan HRDLIČKA

Ústí nad Labem

Jedeme do Ukrajiny

Užití původní předložky *do+G* ve významu lokálním dynamickým směrovém (ADV Loc) je v současné češtině poměrně pestré a různorodé.

Prepozice *do* se v předložkových spojeních s významem místním, kde mnohdy vyjadřuje „směřování dovnitř”, mimo jiné pojí s uzavřenými (a společensky méně významnými)<sup>1</sup> objekty, se zakrytými prostory (*Jdu do kina, do restaurace, do banky, do hotelu, do pokoje*)<sup>2</sup>, s níže situovanými místy, ať už se jedná o údolí, nížiny, povodí řek (*Jede do Babiččina údolí, Polabské nížiny, do Hornomoravského úvalu, do Podunajské nížiny, do Povolaví, do Posázaví, do Pošumaví, do Podkrkonoší, do Podještědí*) či níže položené prostory obecně (*Jde do sklepa, do hlediště, do podchodu, do podjezdu, do přízemí, do podpalubi, do suterénu*)<sup>3</sup>. Známa je poučka o uplatnění dané předložky s pohořími v množném čísle (*Jede do Krkonoš, do Alp, do Tater, do Beskyd, do Jeseníků*) a některé případy další (viz blíže M. Hrdlička, *Předložky ve výuce češtiny jako cizího jazyka*. Praha: Karolinum 2000).

Z komunikačního a potažmo i z lingvodidaktického hlediska je zajímavá situace v případě státních i nižších administrativních a samosprávných celků. Má-li dané teritorium pevné kontury, zřetelně vymezené hranice (okres, kraj, provincie, spolková země, stát, království, císařství, sultanát, kontinent aj.), užívá se v současné češtině předložka *do+G* (*Jede do okresu Rokycany*<sup>4</sup>, *do Středočeského kraje, do provincie*

<sup>1</sup> V takových případech (vysoké školství, státní správa) se totiž zpravidla užívá prepozice *na+Ak*: *Jde na fakultu, na univerzitu, na děkanát, na rektorát, na ministerstvo, na obecní úřad, na policii, na poštu, na konzulát, na velvyslanectví* aj.

<sup>2</sup> Mnohdy se však v těchto případech setkáváme s expanzivní prepozicí *na+Ak*: *Jde na hotel, na pokoj, na ubytovnu, na recepci* aj.

<sup>3</sup> Roli i zde sehrává úzus, srov. spojení jako *Vyšel na ulici* (šel ven) x *Lidé vyšli do ulic* (manifestovat, protestovat; oslavovat); *Vydali se na pole* (pracovat) x *Vydali se do pole* (válčit, bojovat) apod. Totéž se týká i uzuálních případů typu *Jede na Mělník, na Dobříš, na Kladno* aj.

<sup>4</sup> I zde jsme však svědky rozpinavého charakteru předložky *na+Ak* a běžně slyšíme spojení jako *Jede na okres*...

*Ontario, ale do Ontaria, do Saska, do Francie, do Jižní Ameriky*), v opačném případě, tedy u území přesně nevymezených, „vágních”, se uplatňuje konkurenční předložka *na+Ak* (*Jede na Floridu x do státu Florida, Jede na Rokycansko*<sup>5</sup>, *na Opavsko x do okresu Opava, na Slovácko, na Hanou, na Valašsko, na Vysočinu x do kraje Vysočina*).

Podobné pravidlo platí, alespoň se domnívám, rovněž ve spojeních *Jede na Moravu* (ale *do Jihomoravského kraje, do Velkomoravské říše*), *na Slovensko* (ale *do Slovenské republiky*<sup>6</sup>), *na Ukrajinu* (ale *do Ukrajinské republiky*). Z jakého důvodu tomu tak je?

S určitým zjednodušením snad lze konstatovat, že se z jazykového hlediska (dlouhodobě) pohlíželo na zmíněná teritoria jako na nesamostatná, neostře vymezená, „ztrácející se” ve větších a nadřazených politicko-správních celcích. V případě Ukrajiny může nadto přistoupit i nezanedbatelný moment rozlehlých prostor, jenž je v komunikaci obvykle (nikoliv však výlučně) spojován s konkurenční prepozicí *na+Ak* (*Jede na poušť*<sup>7</sup>, *na Saharu, na širé ledové pláně* aj.).

V důsledku rozpadu Sovětského svazu a osamostatnění Ukrajiny, jeho bývalé součásti a svazové republiky, však nastává zcela nová situace. Ukrajinská republika se stává suverénním státem se všemi příslušnými atributy, tedy i se zřetelně vytyčenými hranicemi. Změněný status Ukrajiny začíná mít, alespoň co se českého jazyka týče, své jazykové důsledky. Ze strany mladého nezávislého státu totiž sílí tlak (a to i z oficiálních míst) na to, aby měla zmíněná změna na politické mapě světa svou odpovídající odezvu, totiž užívání předložky *do* namísto původní a vžité prepozice *na*, čili zavedení spojení typu *Jedu do Ukrajiny*<sup>8</sup>.

Na základě svého jazykového povědomí mohu konstatovat, že je zatím ono „nové” spojení přijímáno s rozpaky a že působí poněkud nezvykle (plně se zde projevuje působení jisté jazykové setrvačnosti, určité řečové rezistence vůči změnám), je ale zajisté pouze otázkou času, kdy přestane působit novátorsky, nevšedně a kdy začne být většinou přijímáno jako běžné, nepříznačné a systémové.

Na závěr poznamenávám, že by bylo bezesporu podnětné podívat se, jakým způsobem (a zda vůbec) naznačenou situaci řeší (resp. mohou řešit) i jiné národní jazyky.

<sup>5</sup> V této souvislosti upozorňujeme na zajímavý případ regionalismu: v Čechách se pro označení velké délky běžně užívá ustálené spojení *dlouhý jako Lovosice*, v západočeském regionu se však – zde se odvolávám na své kolegy ze Západočeské univerzity v Plzni – užívá spojení *dlouhý jako Rokycany*.

<sup>6</sup> Zde se zřetelně uplatňuje rozdíl mezi hlediskem geografickým (*Jede na Kubu*) a politickým (*Jede do Kubánské republiky*), i tady ovšem hraje významnou roli úzus: *Jede do Indonésie, do Malajsie x Jede na Filipíny, na Maledivy, na Seychely, na Bahamy* apod.

<sup>7</sup> Existuje však i méně frekventované syntagma *Jede do pouště* (viz M. Hrdlička, *Jedu na Antarktidu*, v tisku).

<sup>8</sup> Myslím, že jsme v této kauze svědky zajímavého případu z oblasti jazykové politiky.